

Så kom Per Gunnar Evander och jag att bli vänner

Hösten 1975 deltog jag och min fru Margot, som är psykolog, i Socialstyrelsens första kurs för blivande tobaksinformatörer och först då insåg jag vilka enorma skadeverkningar tobaken orsakar. En tid efteråt kom jag att läsa bl. a. ”Måndagarna med Fanny” och ”Tegelmästare Lundin och stora världen”. Så småningom skrev jag ett brev till Per Gunnar Evander där jag frågade om jag fick citera ur hans böcker i debattinlägg i Läkartidningen där jag i första hand ville betona vikten att vi läkare verkligen skall klargöra för patienter vikten av att sluta röka och också inspirera och stödja dem till detta. Redan efter ett par dagar fick jag ett positivt svar där Per Gunnar önskade att vi skulle träffas och avslutade sitt brev genom att tacka för att jag skrivit till honom i ett mycket angeläget ärende.

Vårt första möte inträffade i mars 1978 i TV-huset (där Per Gunnar då var producent). Efter ett par timmars samtal (inte ett ord om rökning) frågade han om jag ville följa honom hem på middag, men jag var tvungen att åka hem till Södertälje där ett sammanträde väntade. Jag fick ”Anteckningar från ett obekvämt privatliv” med dedikationen: Till Gunnar W. Från Per Gunnar E. Efter första samtalet 16.3.78

Utdrag ur mitt första debattinlägg med rubriken ”Läkare – rökning” där jag citerar ur ”Måndagarna med Fanny”:

”Folkskollärare Hilding Eriksson lider av lungemfysem. Han har rökt många cigaretter i sitt liv och han har trotsat en rad mer eller mindre halvhjärtade rökförbud från osäkra läkare.”

Så följer en mycket pedagogisk beskrivning av hur emfysem uppkommer (det som nu kallas KOL, kronisk obstruktiv lungsjukdom). ”. . . men när han sedan tvingats söka läkare på grund av vad han själv inbillat sig vara något slags astma nämner inte vederbörande läkare någonting bestämt om rökningen. Därför fortsätter alltså fadern att röka ända tills andnöden får ett mera regelbundet grepp om honom.”

Per Gunnar har berättat för mig och andra att det är sin egen far han skildrat i boken och yttrat att ”tänk om någon läkare på ett tidigt stadium hade förklarat för honom uppkomsten av emfysem, då hade han kanske lyckats sluta röka och därmed sluppit många års lidande och en förtidig död.”

I ett debattinlägg några år senare citerar jag bl.a. följande ur ”Tegelmästare Lundin och stora världen” beträffande lastbilschauffören Lundgren: ”Tyvärr kunde man misstänka att han misskötte sin hälsa. Han åt på mycket oregelbundna tider, rökte kopiöst med cigaretter. . .”

"Jag bad för övrigt provinsialläkare Broman en gång avråda Lundgren från rökning. Broman ansåg inte att det ingick i mina uppgifter att ge honom några råd i den vägen och däri hade han naturligtvis rätt. Möjligt är att Broman i sin egenskap av storrökare själv ville ha ett slags alibi för sin last och därför i likhet med många av sina kolleger inte ville inse cigarettrökningens skadeverkningar. Broman påstod för övrigt att korrelationen mellan olika sjukdomar och cigarettkonsumtion inte var tillräckligt belagd. Själv avled han i november 1969 på grund av lungcancer."

I romanen "Fallet Lillemor Holm" berörs passiv rökning, både i hemmet och på arbetsplatsen. "Och förresten så sa en annan doktor sen att det nog skulle gå över när jag började röka själv! Han måste ha varit vansinnig. Tror du inte det. Tror du inte att han var vansinnig? - Jo, det verkar inte klokt. Men han kanske rökte själv."

Som motvikt till mitt dagliga diagnosticerande som radiolog har jag i olika sammanhang informerat om tobak och i första hand försökt få mina kollegor att inspirera och hjälpa sina patienter att sluta röka och också förhindra nyrekrytering av rökare. Personlig kommunikation betyder långt mer än tidningsartiklar, broschyrer osv. Jag har ofta hänvisat till Per Gunnar Evanders författarskap och hans psykologiska insikter som alla läkare borde ha.

I romanen "Orubbat bo" (1983) står: "Under ett samtal med den insiktsfulle röntgenläkaren Gunnar Wikström i Södertälje framkom att Vincent sannolikt led av en inte ovanlig diskdegeneration"

På väg att besöka sin gode vän Ole Söderström i Mariefred tittade Per Gunnar in till min arbetsplats på sjukhuset. Han kom då direkt från tryckeriet och medförde ett rykande färskt exemplar av boken; man kunde känna doften av trycksvärtan.

Sedan 1978 har Per Gunnar och jag varit goda vänner och jag har därefter fått alla hans böcker med personlig dedikation, alltid med olika formuleringar. Det är en stor förmån att ha fått lära känna honom och jag uppskattar mycket den vänskap som skapats.

Gunnar Wikström
Augusti, 2012